

Ocenianie kształtujące na lekcjach języka polskiego (i nie tylko)

*Analfabetami w przyszłości nie będą ludzie nieumiejący czytać,
ale tacy, którzy nie potrafią się uczyć.*

Alvin Toffle

OCENIANIE KSZTAŁTUJĄCE (OK) - historia i definicja

Historia oceniania kształtującego sięga lat 60 XX wieku, kiedy to Michael Scriven (1963) określił „kształtowanie” jako wykorzystywanie informacji do ulepszania działań, w odróżnieniu od podejmowania decyzji o ich końcowym wyniku. Benjamin Bloom (Bloom i in. 1971) przeniósł następnie uwagę z budowania programów na proces kształcenia, podkreślając to, co nauczyciel powinien zrobić z uzyskaną informacją. David Sadler (1989) zaś przesunął akcent z tego, co nauczyciel powinien zrobić, na to, co uczeń (pierwotnie – student uczelni wyższej) ma zrobić z tą informacją.

Prawdziwym początkiem idei oceniania kształtującego było jednak opublikowanie w 1998r. przez **Paula Blacka i Dylana Wiliama** tekstu „**Wewnątrz czarnej skrzynki**”. Wyniki badań przedstawione przez nich pokazały wpływ oceniania kształtującego na efektywność nauczania. To spowodowało, że wprowadzono ten typ oceniania do brytyjskich szkół.

W latach 2002-2004 Organizacja Rozwoju Gospodarczego i Współpracy (OECD) zbadała założenia

i praktykę oceniania kształtującego w przykładowych klasach gimnazjalnych w różnych systemach edukacyjnych (Anglii, Australii, Danii, Finlandii, 3 prowincjach Kanady, Nowej Zelandii, Szkocji i we Włoszech). Na początku 2005r. powstał raport: „Ocenianie kształtujące: poprawa uczenia w klasach szkoły średniej”. Pokazał on skuteczność tego sposobu oceniania w poprawie wyników nauczania, przygotowaniu do uczenia się przez całe życie i wyrównywania szans edukacyjnych.

W Polsce ocenianie kształtujące popularyzowane jest przez Ośrodek Rozwoju Edukacji w Warszawie

i Centrum Edukacji Obywatelskiej poprzez stacjonarne szkolenia i internetowe kursy. www.ceo.org.pl

Definicja oceniania kształtującego (według CERi)

Ocenianie kształtujące odnosi się do częstego, interaktywnego oceniania postępów i wiedzy ucznia w celu określenia jego potrzeb edukacyjnych i odpowiedniego dostosowania do nich nauczania. Wspiera ono uczenie się przez całe życie, w tym: podnoszenie poziomu osiągnięć uczniów; wyrównywanie ich wyników w nauce; doskonalenie kompetencji uczenia się.

OCENIANIE WSPIERAJĄCE

Kolejne reformy oświatowe dokonały zmian w koncepcji oceniania – poza wprowadzeniem systemu egzaminów zewnętrznych - zadbano o inną filozofię oceniania wewnątrzszkolnego. Właśnie wtedy zaczęto mówić o ocenianiu wspierającym. Jeśli przeanalizujemy jego definicję, zauważymy ogromne podobieństwo do OK.

Ocenianie wspierające można określić jako typ oceniania szkolnego, cechujący się zasadą, że ocena szkolna to wynik uczenia się, wraz z komentarzem przeznaczonym dla ucznia.

Istotą oceniania wspierającego jest uczynienie oceny szkolnej użyteczną dla ucznia; ocenianie wspierające to informowanie o rodzaju osiągnięć w sposób ułatwiający uczniowi uczenie się. Ma zawierać wskazówki do dalszej pracy ucznia i w ten sposób pomóc mu w uzyskiwaniu osiągnięć. Podstawowym warunkiem oceny wspierającej jest instrukcja postępowania dla ucznia. Kolejny element to sformułowanie tej oceny w sposób przyjazny (kod pozytywny). Wskazujemy – oceniamy osiągnięcia ucznia, a nie jego niedostatki. Nagradzamy „sukces”. To zasada skutecznej dydaktyki: najpierw wskazujemy uczniowi zalety jego pracy lub odpowiedzi, a w dalszej kolejności wady.

Podobieństwa między ocenianiem wspierającym (reforma programowa) a ocenianiem kształtującym są oczywiste. W literaturze dydaktycznej pojęcia te stosuje się niekiedy zamiennie. Centrum Edukacji Obywatelskiej stosuje nazwę ocenianie kształtujące.

OCENIANIE WEWNĄTRZSZKOLNE

W Rozporządzeniu MEN z dnia 22 lutego 2019r. w sprawie oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów i słuchaczy w szkołach publicznych (Dz. U. 2019 poz. 373 § 12) czytamy: *Ocenianie bieżące z zajęć edukacyjnych ma na celu monitorowanie pracy ucznia oraz przekazywanie uczniowi informacji o jego osiągnięciach edukacyjnych pomagających w uczeniu się, poprzez wskazanie, co uczeń robi dobrze, co i jak wymaga poprawy oraz jak powinien dalej się uczyć.* Ze wskazanego dokumentu wynika, że nauczyciele są zobowiązani stosować ocenianie wspierające/kształtujące. Jak to będzie realizowane, zależy od nich samych. Może więc przyjęcie opracowanego metodycznie i organizacyjnie kształcenia oceniającego jest dobrym rozwiązaniem?

O OCENIANIU KSZTAŁTUJĄCYM

Prof. Julian Ochendusko twierdzi, że *...koncepcja oceniania kształtującego jest jedną z najbardziej przygotowanych propozycji dydaktycznych w Europie, a może i na świecie w ostatnich latach. Ma ona silne podstawy badawcze oraz sprawdzoną praktykę w różnych krajach, także w Polsce.* (Materiały konferencyjne *Ocenianie kształtujące szansa na rozwój lokalnej oświaty*, Świdnica 29 listopada 2007).

Prof. Bolesław Niemierko tak pisze o ocenianiu kształtującym: *Ocenianie kształtujące, ważniejsze dla ucznia, dostarcza jemu oraz jego nauczycielowi danych do indywidualizacji dalszego uczenia się i kształcenia. Im wcześniej jest rozpoczęte i bardziej systematycznie prowadzone, tym jego rola jest większa. Większość psychologów i pedagogów opowiada się obecnie jednoznacznie za ocenianiem kształtującym, umożliwiającym sprzężenie zwrotne uzyskanej informacji z uczeniem się. Podnosi ono rangę uczenia się, jako procesu podstawowego dla rozwoju ucznia i nie stawia nauczyciela w roli sądu ostatecznego* (B. Niemierko, *Kształcenie szkolne. Podręcznik skutecznej dydaktyki*, Warszawa 2007).

Przekonają się państwo, że większość nauczycieli stosuje intuicyjnie wybrane elementy oceniania kształtującego. Najważniejsze jednak, by było ono wykorzystywane konsekwentnie i spójnie.

ELEMENTY OCENIANIA KSZTAŁTUJĄCEGO tak, jak są propagowane w Polsce:

- **Atmosfera sprzyjająca uczeniu się** - uczeń pyta, docieka, podejmując działania, popełnia błędy, które pomagają mu się uczyć, doskonalić;
- **Cele lekcji** – nauczyciel przekazuje je uczniom w języku dla nich zrozumiałym;
- **Nacobezu** – na co będę zwracać uwagę. Są to kryteria oceniania/kryteria sukcesu.
Wyróżniamy dwa aspekty nacobezu. Pierwszy to uszczegółowienie celów lekcji tak, by uczeń wiedział, czego ma się nauczyć, na co zwrócić uwagę w trakcie lekcji. Drugi to określenie nacobezu przed sprawdzianem, pracą domową lub inną aktywnością ucznia, która będzie podlegała ocenie;
- **Praca z rodzicami** – pozyskajmy rodziców do współpracy, bo to gwarantuje sukces, wyjaśniamy im różnice między ocenianiem kształtującym a sumującym;
- **Pytania kluczowe i technika zadawania pytań** – ukazują szerszy kontekst omawianych zagadnień, zachęcają do samodzielnego myślenia, poszukiwań;
- **Informacja zwrotna (nauczyciela dla ucznia, ucznia dla nauczyciela)** – to sedno oceniania kształtującego! Może być ona ustna lub pisemna.

Dobra informacja zwrotna zawiera:

- + + wyszczególnienie i docenienie dobrych elementów pracy ucznia;
- odnotowanie tego, co wymaga poprawienia lub dodatkowej pracy ze strony ucznia;

Δ wskazówki, w jaki sposób uczeń powinien poprawić pracę;

↑ wskazówki, w jakim kierunku uczeń powinien pracować dalej;

- **Ocena koleżeńska** – to wzajemne dawanie sobie informacji zwrotnej przez uczniów;
- **Samoocena uczniowska** – uświadamia uczniowi jego odpowiedzialność za uczenie się, pokazuje mu, czy umie się uczyć;

Zdania podsumowujące - są jednym ze sposobów sprawdzenia stopnia osiągnięcia celów lekcji, powtórzenia, utrwalenia pewnych treści, wskazują też uczniom i nauczycielowi nad czym muszą jeszcze popracować.

Przykłady takich zdań:

Dziś nauczyłem/łam się

Zrozumiałam/łem, że

Przypomniałem/łam sobie, że

Zaskoczyło mnie, że

Dziś osiągnęłam/nąłem założony cel, gdyż

Bibliografia:

Black P., Harrison Ch., Lee C., Marshall B., Wiliam D., *Jak oceniać, aby uczyć?*, Biblioteka Akademii SUS, Warszawa 2006

Materiały konferencyjne *Ocenianie kształtujące szansa na rozwój lokalnej oświaty*, Świdnica 29 listopada 2007.

Niemierko B., *Kształcenie szkolne. Podręcznik skutecznej dydaktyki*, Wydawnictwa Akademickie i Profesjonalne, Warszawa 2007

Ocenianie kształtujące. Doskonalenie kształcenia w szkole średniej, Wydawnictwo CODN, Warszawa 2006

Sterna D., *Ocenianie kształtujące w praktyce*, Biblioteka Akademii SUS, Warszawa 2008

Sterna D., *Uczę (się) w szkole*, Wydawnictwo Centrum Edukacji Obywatelskiej, Warszawa 2014

www.ceo.org.pl